

KİTAP İNCELEMESİ

Kudret EMİROĞLU (2001), **Gündelik Hayatımızın Tarihi** (Ankara, Dost Kitabevi, 611 s.)

Murat Belge deneme yazılarına 1970'lerde nasıl başladığını şu sözlerle anlatıyor: "Hayatı sanki 'tarih' ve 'gündelik' olmak üzere ikiye ayırmıştık ve birinciye alabildiğine önem verirken ikinciye hiç aldırılmıyorduk". Kudret Emiroğlu son çalışmasında bu ayrımı ortadan kaldırıyor. Gündelik yaşamı sorgulayan Emiroğlu, ele aldığı konularda bizleri 'bilgi' aşamasından 'bilinç' aşamasına taşıırken tarihe yöneliyor. Gündelik yaşama ilişkin belleklerimiz tazeliyor. Zaten 'tarih'in tanımlarından biri de onun "toplumların belleği" olması değil midir ?

"Gündelik Hayatımızın Tarihi" 18 başlıkta toplanan 600'den fazla konuya değinilen ansiklopedik bir çalışma. Başlıkları saymak kitabın içeriğine ilişkin düşünce sahibi olmamızı sağlayacaktır: İnançlar, Büyüler; Gelenekler; Takvim; Görgü Kuralları; Mutfakta; Ev ve Çevresi; Banyoda; Giyim Kuşam; Süslenme; Sağlık; Yeme İçme; Çocukluk; Cinsellik; Mahallede; İşyerinde; Devlet ve Millet; Oyun, Eğlence, Spor; Keyiften Hobiye. Emiroğlu çalışmasının başında hangi kaygıyla bu işe giriştiğini anlatıyor: "...Kültür tarihimize yeni anlamıyla ilgi henüz canlanmamışken, günlük yaşantımızı dolduran öğelerin tarihi, çok bildik görülmeleri veya çok yeni oluşları nedeniyle tarih kitapları, ansiklopedi ve sözlüklerde yer almamaktadır. Bu öğeleri, tarihsel kökenleri ve anlam alanlarıyla birlikte, karşılaştırmalı etimolojileriyle ansiklopedik biçimde kapsaması düşünülen bu kitap, bu gereksinimden doğmuştur" (s. 15).

Çalışmada 'tarih'in renkli, sevecen yüzüne rastlıyoruz. Birbirinden eğlenceli ve ilginç bilgiler var. Bu bilgilere ulaşırken neredeyse bütün bir dünya coğrafyasında gezinti yapılır, etimolojik kökenler aranır ve karşılaştırılırken, dinler, diller ve kültürler arasındaki etkileşim saptanıyor. Yerel çeşitlilikle evrensel bütünlük birarada ele alınıyor. Gündelik yaşamda kullandığımız aletlerin, davranışlarımızın, toplumsallaşma biçimimizin tarihi bizleri daha bilinçli kılıyor. Orta Asya'dan Osmanlı'ya, oradan Cumhuriyet'e Batılılaşma (modernleşme) süreci, bu sürece direnme, sonrasında küresel kültür emperyalizmi ve kültürel yozlaşma süreci daha anlaşılır hale geliyor.

1960'lı ve 1970'li yıllarda Avrupa'da başlayan "gündelik kültür tarihi" araştırmaları 1980'lerde ülkemize de taşınmıştı. Bu kez ansiklopedik bir çalışmayla karşı karşıyayız. 20. Yüzyılın ilk yarısından başlayarak *Annales* okulunun geliştirdiği "yeni tarih" anlayışı herşeyi 'tarih'in kapsamına almıştır. İklim, coğrafya, zihniyet, cinsiyet ve daha pek çok etken tarihin değişim sürecinde etkin rol oynamaktadır: Tarihte 'kahraman' ölmüştür. Herkes bir

kahramandır, çünkü herkesin ve herşeyin değişimde payı vardır. Lucien Febvre, Marc Bloch, Fernand Braudel'in başını çektiği bu akım 'tarih'i bir bütün olarak görerek insana ilişkin herşeyi 'tarih'in kapsamı içine almaktadır. "Gündelik Hayatımızın Tarihi"nde de Annales okulunun içinden bir türlü atamadığı "bugüne yanıt olma" kaygısına tanık oluyoruz.

Köklerini *Annales* geleneğinden alan Emiroğlu'nun çalışmasını, "toplumsal tarih" akımının içerisinde yoğunlukla zihniyetleri ve kollektif bilinci edinen "kültürel tarih" çizgisine oturtabiliriz. Dar anlamında düşünce ve sanat tarihi ile folklor araştırmalarına yönelen kültürel tarihte, günümüzde taşra-kent tarihleri, etnik gruplar tarihi, kadın tarihi gibi pek çok alanda çalışmalara tanık olunmaktadır. Çalışmada ekonomi ayrı bir araştırma konusu olarak alınmasa da "eşyanın tarihi ve dönüşümünün ekonomik-toplumsal dönüşümlerle çakıştığı" özenle saptanmıştır. Üretim-toplum ilişkileri kültür ürünlerini, günlük alışkanlıkları, davranışları, modaları, kullanılan eşyaları belirlemekte ve dönüştürmektedir.

Kudret Emiroğlu çalışmasını bir soruyla nokt alıyor: "...(g)elinen teknolojik düzeyin ve toplumsal örgütlenme biçiminin, insanların temel ihtiyaçlarının aynı, fakat onları karşılama biçimlerinin farklı olduğu gerçeğini ne ölçüde ve hangi doğrultuda etkileyeceği en merak çekici konu değil mi?" (s.607). Yani, gelecekte ne olacağı sorusu bizi dün ne olduğu sorusuna yöneltiyor. Sonuçta, Jean Paul Sartre'in dile getirdiği gibi, "balıkların suyun içinde yaşadıkları gibi, biz de tarihin içinde yaşıyoruz".

Dr. Erel Tellal, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi